

ODDIY QALAMNING "BUYUK ISHLARI"

Qosimova Nilufar Muratjon qizi

*Qo'qon Davlat pedagogika instituti Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi
kafedrası o'qituvchisi*

Qo'ziyeva Gulira'no Akramjon qizi

QDPI TSMG yo'nalishi 3-kurs talabasi

Qosimov Barkamol Solijon o'g'li

Qo'qon Universiteti iqtisodiyot yo'nalishi Sirtqi bo'lim 2-kurs talabasi

Annotatsiya. *Tasviriy san'atning yirik va keng qamrovli tur va janrlarida yaraladigan buyuk asarlarning dastlabki bosqichi albatta oddiy qora qalam yordamida bajariladi. Bundan tashqari qalam yordamida ham yorug'-soya nurini o'z o'rnida ishlatgan holda ajoyib asarlar yaratish mmkin.*

Kalit so'zlar: *qalam, siyoh, sangina, pastel, sous, kompozitsiya.*

Qalam bilan chizish barcha tasviriy san'atning asosidir. Rassom qanday tasviriy san'at yaratganidan qat'i nazar, u qalam bilan chizilgan rasmga asoslanadi. U dastlab yirik asarlar kompozitsiyasi bo'yicha o'z kuzatish va izlanishlarini qalam bilan boshlang'ich chiziqlar bilan ifodalaydi. Badiiy asar yaratishda bu qoramalar rassom uchun yordamchi manba bo'lib xizmat qiladi.

Rassom qalam bilan chizish orqali u yoki bu rasmni yaratishga kirishadi. Keyin asarga ranglar beriladi va u tomoshabinga estetik zavq bag'ishlaydi. Boshqacha aytganda, hech bir ijodkor qalamsiz o'z asarini mukammal qila olmaydi. Qalam bilan chizilgan rasm ham tugallangan san'at asari bo'lishi mumkin. Siyoh, sangina, pastel, sous, qalamda yaratilgan ko'plab rasmlar dunyoning turli san'at muzeylari va ko'rgazmalariga kiritilgan. Chizmachilikni o'rgatish nafaqat bo'lajak rassom, balki turli kasb egalari uchun ham to'g'ri tasviriy tasavvurni, borliqni idrok etish, qo'l, ong va his-tuyg'ularni rivojlantirishda zarurdir. atrof-muhitni keng va batafsil o'rganish natijasida aniq fanlar kabi tabiatni ilmiy tahlil qilish orqali o'rganiladi. Binobarin, bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchisi tabiatni mushohada qilib, qanchalik ko'p sevsa va o'rgansa, rasm sohasida ham shunchalik yuksak marralarga erisha oladi.

Uyg'onish davrining buyuk rassomlari tabiatni ilmiy tahlil qilib, uni chuqur o'rganib, o'z asarlarida ishonchli tasvirlab berdilar. Misol uchun, Leonardo da Yinchi, Alberti va Dyurer inson tanasining har bir qismini aniq o'lchamlarda o'rganib, ularni o'z tasvirlarida ishlatgan. Ular inson qiyofasi yoki portretini tasvirlashdan oldin anatom tadqiqotchi kabi uning strukturaviy xususiyatlarini chuqur o'rganib chiqdilar va natijada dunyoga mashhur san'at asarlarini yaratdilar. Tabiat qonunlari tasviriy san'atga

ta'sir qiladi va uning rivojlanishida katta ahamiyatga ega. Chizmachilik qonuniyatlari o'quvchining qalam chizish bilimini oshiradi va ko'nikmasini rivojlantiradi, ijodiy qobiliyatlarini o'stirib kelgusidagi pedagogik faoliyatga har tomonlama tayyorlaydi. Tabiatdagi predmetlarni tasvirlash mashqi tasviriy san'atning asosi hisoblanadi va u o'quvchidan yuqorida ko'rsatilgan qoidalar asosida ishlashni talab qiladi. Binobarin, rassom o'qishning boshidanoq rangtasvirning asosiy qonuniyatlarini to'liq o'zlashtirib olishi, o'tmishning buyuk rassomlarining ijodi va tasvir texnikasini chuqur o'rganishi kerak. Chizishni, shu bilan birga bu narsa va obyektning ichki mohiyatini chuqur tahlil qilishni ham talab qiladi. Bu borada buyuk fransuz rassomi va me'mori Le Korbuzier shunday degan edi:

"Rasm chizish jarayonida siz obyektlaringizning dunyoga qanday kelishini, qanday rivojlanishini, o'sishini, gullab-yashnashini ko'rasiz. Bu mavjudlikni kuzatish obyektning "ichki" dunyosini, keyin esa "tashqi dunyosini o'rganish natijasida amalga oshiriladi. Tasvirlash kuzatish, yaratish, ixtiro qilish demakdir".

Tasvirlangan buyumning shakli qanchalik murakkab bo'lsa, rassom uni shunchalik ko'p o'rganishi va tahlil qilishi kerak. Obyektning chiziqli konstruktiv tuzilishi va istiqbol holatini aniqlashda qalam bilan chizishda ilmiy yondashuv ayniqsa muhimdir. Qalam chizishda mahoratga erishish ko'p jihatdan avtoportretga bog'liq. Narsalarni o'ziga yarasha tasvirlash mahorati maktabidan o'tmasdan turib, badiiy taraqqiyot zinapoyasiga ko'tarilib bo'lmaydi. Bir nechta etuk shogirdlarni tayyorlagan rassom va murabbiy P.P. Chistyakov aytganidek, talaba avval chizayotgan bitumni diqqat bilan kuzatishi, keyin esa tabiatni o'ziga "bo'ysundirishi" kerak. Rassom qanchalik yetuk bo'lmasin, o'ziga yarasha narsani tasvirlashdan voz kechmasligi kerak. Boshqacha aytganda, rassomning tasavvuri uni oladi. U doimo atrofdagi mavjudot bilan bog'liq bo'lishi kerak. Rassom badiiy asar yaratishdan oldin, kuzatgan, eslab qolgan borliq obrazlarini qayta tiklaydi, tahlil qiladi, so'ngra ularni ko'plab amaliy mashg'ulotlar orqali olgan bilim va tajribasi asosida tasvirlaydi.

Tabiatdagi obyektlar turli o'lchamlarga ega. Obyektning o'lchamini ularga yorug'lik tushishi natijasida yuzaga keladigan o'zgarishlar orqali tasavvur qilamiz. Ma'lumki, yorug'lik tabiiy (quyosh va oy) yoki sun'iy (elektr va olov) bo'ladi. Quyosh nurlari Yerdagi hamma narsa va jismlarga tarqaladi. Asosan sharsimon shakllarda va obyektidagi yorug'lik va soyalar tarqoq va nisbatan noaniq. Obyektning o'z-o'zidan tasvirlashda sun'iy yorug'lik manbalaridan foydalanish obyektning to'g'ri hajmi va shaklini beradi. Chizishda muhim ahamiyatga ega. O'quvchilar qalam bilan chizishning o'ziga xos ilmiy jihatlarini o'zlashtirish, ularning keyingi ijodiy faoliyatida katta ahamiyatga ega bo'lishini yodda tutishlari kerak. Qalam chizish darslarida oddiy qalam

bilan predmetlarning o'lchamlari aniq va real tasvirlanadi. Rassomlikdan farqli o'laroq, bu vazifa murakkabroq bo'lib, o'quvchilardan qalam chizish bo'yicha ko'plab amaliy mashqlarni bajarishni talab qiladi. Shuning uchun ham har xil o'lcham va shakldagi predmetlarning soyasini tasvirlashda o'quvchilardan buyumning o'lchami va shakliga qarab ishlash talab etiladi. Bunda talaba obyektga tushayotgan yorug'lik, soya, yarim soyali yorug'lik chiziqlari bilan bir tekis chizishga, chiziqlar chizishda ularni parcha-parcha qilib olishga e'tibor berishi kerak. Obyektga yorug'lik qanchalik to'g'ridan-to'g'ri tushsa, uning tasviri shunchalik aniq bo'ladi. Boshqa tomondan, tashqi tomondan yorug'lik obyektga umumiy tarzda tegib, ko'rsatilgan tasvirning xiralashishiga olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Azimova B. Natyurmort tuzish va tasvirlash metodikasi. T., "O'qituvchi", 1984
Boymetov B. Badiiy grafika kulliyoti birinchi kurs sirtqi bo'lim talabalari uchun qalamtasvirdan metodik tavsiyalar. T., 1992- yil.
2. Boymetov B. Qalamtasvir o'qitishning ilmiy asoslari. Metodik tavsiyalar. T., 1995-yil.
3. Solijon o'g'li, Qosimov Barkamol. "CARPENTRY SCHOOLS-APPLIED ART FOUNDATION OF DEVELOPMENT." *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal* 10.11 (2022): 945-949.
4. Kasimova, N. M. K. (2022). Representatives of the Kokan School of Coppersmithing, Glorifying the National Craft. *RegiINTERNATIONAL JOURNAL ON ECONOMICS, FINANCE AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT*, 4(11), 86-90.
5. Nilufarkhan, Q., & Dildorakhan, A. (2022, May). THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE HISTORY OF APPLIED ARTS OF UZBEKISTAN. In *E Conference Zone* (pp. 12-13).
6. Muhammedovich, Sharabayev Ulug'bek. "Problems of Teaching Drawing at School." *International Journal on Economics, Finance and Sustainable Development* 4.1: 35-39.
7. Qosimova, Nilufar. "5 YOSHGACHA BO'LGAN BOLALARNI RASM CHIZISHGA O'RGATISH METODIKASI." (2022).
8. Nilufar, K. (2022). IN FINE ARTS AND DRAWING LESSONS" USING CASE STAGE EDUCATIONAL TECHNOLOGY. *Open Access Repository*, 9(11), 88-92.
9. Qosimova, N. (2022). IN FINE ARTS AND DRAWING LESSONS" USING CASE STAGE EDUCATIONAL TECHNOLOGY. *Scienceweb academic papers collection*.
10. Rahimberdiyev, A., & Qosimova, N. (2023). KANDAKOR USTA, YORQINJON AXMADALIEVNING "IQTIDOR MARKAZI" DAGI FAOLIYATI. *Development of pedagogical technologies in modern sciences*, 2(2), 36-41.